

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНО-
ПРАВОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ЯРЕМЕНКА»
ДУ «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ» (ЧЕХІЯ)
ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)
СТАМБУЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ТУРЕЧЧИНА)

МОЛОДЬ ТА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

21 червня 2024

Київ 2024

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 2 від 19 вересня 2024 року)*

Редакційна колегія:

К. Захаренко, доктор політичних наук, доцент;
І. Рашковська, кандидат психологічних наук;
Р. Драпушко, кандидат філософських наук, доцент;
С. Болтівець, доктор психологічних наук, професор;
О. Сіра, кандидат філософських наук;
Ю. Шевцова, кандидат наук з державного управління.

**МОЛОДЬ ТА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ** [Електронний ресурс]: збірник матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції (21 червня 2024 р.)/ Київ: УДУ імені Михайла
Драгоманова, 2024. 127 с. PDF-формат.

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Молодь та молодіжна політика в Україні в умовах воєнного стану» містить короткий зміст результатів наукових досліджень молодих та досвідчених дослідників, що стосуються молоді та молодіжної політики за умов військової агресії російської федерації проти України.

Матеріали зацікавлять науковців, викладачів, представників органів державного управління та органів місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, аспірантів, а також тих, хто цікавиться питаннями становища молоді, молодіжної політики та молодіжної роботи в Україні.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, автентичність цитат, вірність посилань несуть автори матеріалів, а також (для аспірантів) наукові керівники.

© *Автори публікацій, 2024*
© *Український державний університет*
імені Михайла Драгоманова, 2024

Формування відповідного інформаційного простору щодо просвітницької діяльності в сфері молодіжної політики на рівні громади є важливим завданням. Це сприятиме швидкому розповсюдженню інформації із цієї сфери і сприяє формуванню молодіжних центрів.

Однак, для уникнення відторгнення на рівні ОТГ, реалізація державної політики в сфері молоді потребує уточнення механізмів організаційного та методичного регулювання. На сьогоднішній день основним недоліком ресурсної бази фахівців з роботи з молоддю в ОТГ є недостатні матеріальні та кадрові ресурси. Однак, ефективна робота з молоддю передбачає чітку організацію міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії, залучення до системи координат партнерської співпраці між «державою – громадськими організаціями – бізнесом».

Леонід Чупрій / Leonid Chuprii
*доктор політичних наук, професор,
старший науковий співробітник
НДЦ "Інститут соціально-правових
та політичних досліджень імені Олександра Яременка"
УДУ імені Михайла Драгоманова
(м. Київ, Україна)*

Іван Дранчук / Ivan Dranchuk
*аспірант Європейського університету
(м. Київ, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

FEATURES OF PROVIDING MILITARY PATRIOTIC EDUCATION IN THE ARMED FORCES OF THE NORTH ATLANTIC ALLIANCE

Для підвищення ефективності морально-психологічного забезпечення та патріотичного виховання військовослужбовців Збройних сил України потрібно проаналізувати і використати зарубіжний досвід щодо даної проблематики, зокрема країн Північноатлантичного альянсу. Як ми знаємо, країни НАТО завжди підкреслювали, що їхні двері залишаються відкритими для України. Слід

констатувати, що питання входження України в НАТО має велике безпекове значення як для самої України так і для всієї Європи, оскільки тільки постійне членство України в НАТО може дати надійні гарантії того що Росія, яка має ядерний потенціал, вже ніколи не нападе на Україну [1, с.3]. Вигідно членство України в НАТО і європейським країнам оскільки стане надійним кордоном агресивним експансіоністським прагненням Росії, якщо навіть там збережеться путінський тоталітарний чи подібні до нього політичні режими.

Відтак, досліджуючи досвід західних країн, слід зазначити, що підготовка військовослужбовців нижчих рангів та офіцерських кадрів у Збройних силах розвинених зарубіжних країн (США, Англії, Німеччини, Франції) має багато спільних рис, але також характерна і власна специфіка для кожної країни, власні витоки та традиції. Спільним є те, що підготовка офіцерських кадрів як осіб, покликаних займати ключові позиції в національних арміях, має організований та цілеспрямований характер. У самій системі виділяють дві підсистеми: навчання та виховання, які взаємопов'язані та націлені на реалізацію основної мети – підготовку військовослужбовця-професіонала та патріота своєї країни.

Зауважимо, що на сьогодні в системі Північноатлантичного альянсу стандартизовано проведення виховної та морально-психологічної підготовки військовослужбовців, зокрема формування національно-патріотичного виховання у військових колективах. Ці процеси відбуваються за єдиною моделлю. Не зважаючи на спільність в альянсі, в арміях країн-учасниць НАТО питання виховання військовослужбовців та формування їх патріотичної культури регламентуються відповідно до внутрішніх нормативних актів [1, с.3].

Аналіз теорії та практики підготовки військовослужбовців у закордонних арміях свідчить про те, що термін «виховання» використовується рідко. У зарубіжних джерелах цей термін трактується та позначається різними категоріями, такими як «формування морального духу», «індоктринація», «внутрішні керівництва», «традиційні військові цінності», «політична освіта» та інші.

Основний зміст виховання військовослужбовців та майбутніх офіцерів та формування патріотизму у військових колективах у цих арміях має загальні риси. У змісті патріотичного виховання виділяються різні напрями, такі як державно-правовий, нормативно-регулятивний, духовний (релігійний), культурний, морально-психологічний, організація здорового способу життя та інше. Хоча загальний зміст виховання у цих арміях є схожим, пріоритети, цілі і завдання мають значні відмінності.

Специфіка обумовлена відмінностями в певних історико-культурних традиціях, особливостями місця та ролі збройних сил у суспільстві, способі життя, способі формування армії тієї чи іншої держави. Зміст виховання обумовлено цілями внутрішньої та зовнішньої політики (табл. 1.).

Таблиця 1.

Особливості патріотичного виховання у арміях зарубіжних країн

Англія, Франція	Німеччина	Ізраїль	США
Пропаганда особливої місії країн, миротворчої ролі у Західній Європі	Формування високої політичної свідомості, критичного мислення, відповідальності за країну	Виховання елітних представників молоді, які мають високий інтелект і віддані ідеалам держави Ізраїлю	Формування уявлень про велику місію США, відповідальність їхньої країни у світовому масштабі

У функціонуванні систем формування патріотизму у військових колективах закордонних армій виявляються тенденції до посилення організаційного розвитку системи виховання загалом та кожного структурного елемента зокрема. Наприклад в Сполучених Штатах при обґрунтуванні цілей виховання у військово-навчальних закладах введено вимоги до підготовки «військового лідера». Проаналізуємо їхній досвід більш ґрунтовно.

Забезпечення моральних якостей військовослужбовців є ключовим аспектом державної політики США. У своїй промові перед військовими колишній президент США Д. Буш відзначив: «Цінність людей є найбільшим основним уроком війни в Перській затоці. Люди ведуть битви і перемагають у війнах. Військовослужбовці США високоосвічені та найбільш зацікавлені в

успіху у всіх країнах та часах...» [3, с.20]. Головною метою громадянської освіти та патріотичного виховання в армії США є формування національно-державної самосвідомості, гордості за службу в Збройних Силах як оплоту демократії у всьому світі, лояльності до уряду та Президента країни.

При аналізі цілепокладання в підготовці військовослужбовців у армії США визначається основна мета виховання: створення та розвиток особистості американського військовослужбовця як громадянина-патріота США та як професіонального воїна, який постійно прагне самовдосконалення, що сприятиме формування високої політичної культури у військових колективах [4, с. 17].

Мета розглядається як провідний системоутворюючий фактор у системі патріотичного виховання. В Збройних силах США виховна робота акцентується на формуванні та розвитку в військовослужбовців військово-професійних якостей, почуття патріотизму, дотримання морально-етичних норм у військовому колективі, закріплених у військовій присязі та етичному кодексі Збройних сил США.

Суб'єктом виховання особового складу американської армії є широкий спектр державних і громадських структур США, проте ключовим органом є Міністерство оборони США.

У сфері патріотичного виховання військовослужбовців США акцентуються на кількох ключових напрямках: а) формування та розвиток високих військово-професійних якостей серед особового складу; б) виховання любові до Вітчизни; в) стимулювання позитивних мотивів щодо проходження військової служби; г) моральне виховання військовослужбовців; д) створення у солдатів і офіцерів високого корпоративного духу; е) сприяння здоровому способу життя; є) фізичне виховання та інше; ж) знання історичних традицій Збройних сил, тощо [2, с. 4].

Аналізуючи досвід інших членів Північноатлантичного альянсу, зокрема Німеччини, слід зазначити, що в цій країні спостерігається інший підхід до цілепокладання в сфері патріотичного виховання ніж в інших країнах НАТО.

Важливий аспект цього підходу – це мотивація особистого соціального внеску у повсякденну службу, яка може бути як у мирний, так і воєнний час. Освітня та виховна робота в Збройних силах Німеччини будується на основі знань та уявлень, з якими призовник приходить у Бундесвер. Ця робота сприяє розвитку особистості та має на меті наблизити її до ідеалу військовослужбовця, що закріплено у суспільній свідомості.

Патріотичне та громадянське виховання розглядається як свідоме педагогічне управління розвитком особистості з метою досягнення заданих результатів. Завдання виховання (самовиховання) військовослужбовців включають формування волі до захисту батьківщини та готовності пожертвувати власними інтересами на благо суспільства. Також виховання (самовиховання) спрямоване на зміцнення порядку, дисципліни, товариської єдності, а також розвиток взаємної довіри та почуття відповідальності за співпрацю [5, с. 55].

Франція, як велика військова держава, володіє гнучкою та динамічною системою загальнонаціональної військової повинності. Ця система включає військові та інші форми громадянської служби, що дозволяє враховувати історико-географічні особливості країни та наявні трудові ресурси. Однією з ключових аспектів цієї системи є вирішення проблем патріотичного виховання та громадянської освіти для особового складу французької армії.

Слід зазначити, що у Франції потреби Збройних сил у військовослужбовцях та офіцерських кадрах у мирний час задовольняються мережею військово-навчальних та цивільних закладів, кількість яких становить понад 100.

Система періодичної атестації відіграє значну роль у формуванні ділових, професійних та патріотичних якостей офіцерського корпусу. Ця система дозволяє виявляти фізичні, психологічні, професійні та спеціальні якості офіцерів. Атестація за такими параметрами сприяє збереженню необхідного рівня професіоналізму та морально-патріотичного стану офіцерських кадрів. У Франції військова кар'єра є престижною, оскільки вважається, що вона гарантує стабільність суспільного та матеріального становища.

Виховну та просвітницьку функцію в цій країні виконує Служба інформації й суспільних відносин Збройних сил Франції. Вона відповідає за пропаганду військової політики Франції, популяризує діяльність Збройних Сил, зміцнює зв'язки між армією та суспільством, а також обробляє та поширює різноманітну інформацію, включаючи військову періодику, кінофільми та інші матеріали.

У галузі виховної роботи серед військовослужбовців важливу роль відіграють офіцери суспільних відносин. Ці офіцери не перебувають у прямому підпорядкуванні служби інформації й суспільних відносин, але тісно співпрацюють з нею. Вони допомагають в організації виховного процесу, загальноосвітньої та професійної підготовки військовослужбовців.

У Франції просвітницька та виховна роботи з військовослужбовцями реалізується шляхом проведення занять з курсу патріотичного виховання та громадянської освіти (одна година на тиждень). Програма цього курсу охоплює широкий спектр питань, включаючи внутрішню і зовнішню політику Франції, міжнародне становище, військове будівництво, історію Збройних Сил, а також бойові традиції з'єднань і частин.

Щодо патріотичного виховання у Великобританії то його основною метою у Збройних Силах даної країни є усвідомлення кожним військовослужбовцем того, що національні інтереси країни повинні завжди бути на першому місці. Крім того, важливо:

- а) забезпечувати пропаганду «миротворчої ролі» збройних сил Великобританії та їхньої «особливої місії» у Західній Європі;
- б) переконувати військовослужбовців у необхідності потужного вітчизняного ядерного потенціалу;
- в) запобігати виникненню та поширенню пацифістських настроїв серед особового складу, спричинених змінами у світі [6, с.22].

Патріотичне виховання велику увагу приділяє пропаганді, спрямованій на підвищення рівня бойової підготовки та розвитку якостей, необхідних для захисту інтересів країни. Цьому сприяють знання про традиції, такі як відданість

історичним традиціям, зокрема пошана до королівської родини, відданість своєму виду збройних сил, роду військ, відповідному підрозділу, а також впровадження нових армійських традицій для подолання консервативності та стереотипності мислення. Значна увага приділяється також розвитку тісних «партнерських» зв'язків з союзниками та впровадженню нових форм співпраці.

Таким чином, аналіз процесу формування патріотизму в військових колективах армій країн Північноатлантичного альянсу дозволяє виявити певні ключові риси. Слід констатувати, що патріотичне виховання, навчання та морально-психологічна підготовка військовослужбовців, які служать у арміях країн НАТО та отримують освіту в вищих навчальних закладах цих країн, переважно відбуваються за єдиним стандартом, з урахуванням національних особливостей та виховних традицій офіцерського корпусу.

Спільною рисою у формуванні професійної відповідальності та патріотичної культури військових колективів систем підготовки офіцерів цих країн є проходження своєрідного іспиту при призначенні на посаду, де одним з ключових критеріїв оцінки виступає патріотична відданість країні та професійна відповідальність. Однак існують відмінності у методах підготовки офіцерів. Наприклад, у французькій армії акцент зроблено на курсовому підході до навчання та виховання, з активною участю громадянських фахівців. Велика Британія визначається врахуванням особистісного характеру виховного впливу та індивідуалізацією процесу формування морально-бойового духу. У Німеччині важливим аспектом є психологічна адаптація майбутніх офіцерів до умов сучасних збройних конфліктів. США виокремлюються багаторівневою системою навчання та виховання для офіцерів.

Список використаних джерел:

1. Гай-Нижник П.П., Чупрій, Л.В. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. *Гілея: науковий вісник*. 2014., 84(5). С.465–471.

---

2. Бухун А. Досвід громадянської освіти військовослужбовців в арміях передових країн світу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Випуск 16. С. 3–12.

3. Кудрявцев Ю.М. Підготовка командних кадрів до виховної діяльності у вузах США, Німеччини та Великобританії. *Зарубіжний військовий огляд*. 2001. № 5–6. С.20–24.

4. Джурі І. Підготовка кадрів з ідеологічної роботи у Збройних силах США. *Зарубіжний військовий огляд*. 1990. № 9. С.17–18.

5. Brüggemann A. Berliner Colloquium 2001 der Clausewitz – Gesellschaft der Bundesakademie für Sicherheitspolitik. *Europäische Sicherheit*. 2001. № 9. S. 54–86.

6. Lind, W.S., Nightengale, K., Schmitt, J.F., Sutton, J.W, & Wilson, G.I. (1989). The changing face of war: into the fourth generation. *Marine Corps Gazette*. 1989. S. 22–26.

Леонід Чупрій / Leonid Chuprii

*доктор політичних наук, професор,
старший науковий співробітник НДЦ «Інститут
соціально-правових та політичних
досліджень імені Олександра Яременка
(м. Київ, Україна)*

Петро Боберенко / Petro Voberenko

*аспірант Європейського університету
(м. Київ, Україна)*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ

NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION AS A FACTOR IN THE FORMATION OF A POLITICAL NATION

Сьогодні Україна переживає непрості часи оскільки Росія здійснює військову агресію проти нашої країни. Проте українські військові успішно відбивають російські атаки. В ці складні часи всі українці об'єдналися як один, значно зріс рівень патріотизму мешканців України. Слід зазначити, що саме патріотизм є одним із ключових чинників формування національної ідентичності